
פרק 4
פעילות ומגמות בתחומי הגמלאות

1. הבטחת הכנסה (לרבות דמי מזונות)

א. מבוא

בשנת 2009 עלה מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה והגיע ל-111.7 אלף לעומת 110 אלף בסוף 2008. זאת בניגוד לירידה מתמשכת מהרבעון השני ב-2003, אז הגיע מספר המשפחות לשיא של 159 אלף. בחמשת החודשים הראשונים של שנת 2009 עלה מספר המשפחות והגיע לכ-113 אלף, בחודשים מאי עד יולי הוא ירד ולאחר מכן התייצב על כ-112 אלף משפחות.

ההתפתחויות במספר המקבלים גמלה ב-2009 הושפעו מהמצב הכלכלי בעולם בכלל ובמשק הישראלי בפרט, שבו המשבר לא היה עמוק ומתמשך כפי שהיה בעולם, ולכן ככל הנראה הגידול במספר הזכאים שהחל בשלהי 2008 נבלם כבר באמצע 2009.

בשנת 2009 הופעה התוכנית לשילוב מקבלי גמלאות בעבודה עדיין במתכונתה הניסיונית, בהתאם לחוק ההסדרים ב-2004. מטרת החוק היא "לקדם את שילובם של מקבלי גמלאות בעבודה שתמצא את כושר השתכרותם תוך שיתופם באחריות לכך, וכל זאת כדי לאפשר להם מעבר מתלות בגמלאות לעצמאות חברתית וכלכלית" (לשון החוק). כזכור, בחוק מעוגנת תוכנית ניסיונית של "מרווחה לעבודה", שנקראה תחילה בשם תוכנית מהל"ב ("מהבטחת הכנסה לתעסוקה בטוחה"), וב-2007 עברה שינויים ושמה שונה ל"אורות לתעסוקה".

החוק לשילוב מקבלי גמלאות בעבודה עורר מחלוקת בעת חקיקתו והוסיף לעורר תשומת לב ציבורית רבה במהלך יישומו ובייחוד בדיונים שהתקיימו בכנסת בסוף 2009 ובתחילת 2010. בחוק ההסדרים לשנת 2009-2010 - ניסתה הממשלה לשנות את הפרק בחוק ההסדרים 2004 הדין בתוכנית, כך שהתוכנית הניסיונית תהפוך לקבועה בפריסה ארצית. הוצע שהפריסה הארצית תלווה בשינויים רבים במרכיבי התוכנית: במודל הכלכלי של תגמול החברות המפעילות את התוכנית, בהגדרות של היקף שעות השהייה במרכזי התעסוקה ובהתאמת התוכנית לאוכלוסיות מיוחדות. במהלך חקיקת חוק ההסדרים הוצא הסעיף העוסק בתוכנית מחוק ההסדרים עקב הדרישה שראוי שהוא יעבור דיונים מעמיקים בכנסת בנפרד מחוק ההסדרים. הדיונים המיוחדים בכנסת הסתיימו בהארכת תוקף הוראת השעה עד סוף אפריל 2010, דהיינו המשך הפעלת התוכנית במתכונתה הניסיונית עד לתאריך זה.

אם יתקבל התיקון לחוק, התוכנית תופעל בכל הארץ, אולם בזמן ההיערכות לפריסה הארצית הוצע להרחיבה בתוך אזורי הניסוי הקיימים ליישובים נוספים. לשם כך הוקמה באמצע 2009 ועדת אזוריים כנדרש בחוק, אשר המליצה לשרי הרווחה, התמי"ת והאוצר על יישובים נוספים שישולבו בתוכנית במתכונתה הניסיונית¹.

1 לרשימת היישובים שבהם מופעלת התוכנית "אורות לתעסוקה" ראו סקירה שנתית של המוסד לביטוח לאומי, 2008.

ב. עיקרי חוק הבטחת הכנסה במתכונתו מ-2003

החקיקה החדשה, שעיקרה עוגן בחוק ההסדרים לשנת 2003, הנהיגה שינויים מרחיקי לכת במרכיבי חוק הבטחת הכנסה הנוגעים לאוכלוסייה בגיל העבודה: ברמת הגמלה המרבית, במבחן ההכנסות ובמבחן התעסוקה. התיקונים בחוק הבטחת הכנסה השפיעו גם על חוק המזונות (הבטחת תשלום). החקיקה החדשה נכנסה לתוקף בינואר 2003, אך יושמה בפועל ביוני 2003 בנוגע להפחתת הגמלה ובשינויים במבחן ההכנסות.

חוק הבטחת הכנסה במתכונתו הנוכחית מותיר, לטווח הארוך, שני שיעורים של גמלה - גמלה בשיעור הרגיל וגמלה בשיעור המוגדל, אך קובע למעשה שלוש רמות של גמלה לתקופת המעבר². החוק מבחין בין זכאים לגמלה שמלאו להם 55 שנה לבין מי שלא מלאו להם 55 שנה. הגמלה לבני 55 ויותר נותרה ללא שינוי לכל הרכיבי המשפחה, והם זכאים לגמלה בשיעור המוגדל (כפי שהיתה עד ינואר 2003), ללא הבחנה בין מצטרפים חדשים לבין זכאים קודמים⁴. ההבחנה בין מצטרפים חדשים לבין זכאים קודמים רלוונטית רק למי שטרם מלאו לו 55 שנה: לכל המצטרפים החדשים ולכל הזכאים הקודמים לשיעור הרגיל משולמת גמלה בשיעור הרגיל, (אך המופחת), ולכל הזכאים הקודמים לשיעור המוגדל משולמת גמלה בשיעור המוגדל המופחת. המשמעות של תיקונים אלה היא שברבות השנים - בתום תקופת המעבר - כל מי שטרם מלאו לו 55 שנה יהיה זכאי לגמלה רק בשיעור הרגיל המופחת.

החל בינואר 2003, שירות התעסוקה אינו רשאי עוד להגדיר תובע גמלה להבטחת הכנסה כבלתי ניתן להשמה באופן זמני או לצמיתות. כל מי שאינו חייב בהתייצבות בשירות תעסוקה צוין בחוק הבטחת הכנסה במתכונתו החדשה. התיקון המרכזי נוגע לאמהות לילדים קטנים: לפני תיקוני החקיקה הן היו פטורות ממבחן תעסוקה אם לילדן הצעיר ביותר טרם מלאו 7 שנים. לאחר התיקונים הן פטורות רק עד שימלאו לילדן שנתיים. מצבה של אלמנה לעניין מבחן התעסוקה השווה למצבה של אם לילדים קטנים: עד ינואר 2003 אלמנות עם ילדים עד גיל 18 היו פטורות מהתייצבות בשירות התעסוקה, ללא קשר לגיל הילדים. במצבן של הנשים הזכאיות לדמי מזונות לא חל שינוי, והן פטורות ממבחן תעסוקה גם לאחר החקיקה החדשה.

כאמור, ב-2004 אושר החוק לשילוב מקבלי גמלאות בשוק העבודה (הוראת שעה), ובאוגוסט 2005 הועברה האחריות לביצוע מבחן התעסוקה באזורי הניסוי משירות התעסוקה למרכזי התעסוקה הפרטיים. המשתתפים בתוכנית הם מקבלי גמלה להבטחת הכנסה בעילת זכאות של "מחוסרי תעסוקה" או "שכר נמוך".

2 השינויים ברמת הגמלאות ובמבחן ההכנסות מובאים בפירוט בסקירה השנתית של המוסד לביטוח לאומי לשנים 2002-2003.

3 שיעורי הגמלה להבטחת הכנסה למקבלי קצבות זיקנה ושאיירים נותרו ללא שינוי. הזכאים לקצבאות מענף נפגעי עבודה יהיו זכאים לגמלה ברמה הזוהה לזו של שאירים בענף זיקנה ושאיירים, ללא הבחנה בגיל הזכאי.

4 זכאי קודם הוא מי שהחל לקבל גמלה לפני 1 בינואר 2003, לרבות מי שתשלום הגמלה הופסק לו לתקופה שאינה עולה על שישה חודשים.

מינואר 2007, בעלות על רכב לתובע לא שוללת על הסף תשלום הגמלה להבטחת הכנסה (בעבר בעלות כזו שללה גמלה - חוץ מלצרכים מאוד מיוחדים כגון צרכים רפואיים), אם הרכב שבבעלות התובע הוא רכב בנפח מנוע עד 1300 סמ"ק שעברו 7 שנים מתום שנת ייצורו או רכב בנפח מנוע עד 1600 סמ"ק שעברו 12 שנים מתום שנת ייצורו. בעל רכב יהיה זכאי לקבל גמלה רק אם לתובע הגמלה (או לבן זוגו) הכנסה מעבודה העולה על 25% מהשכר הממוצע (במקרה של תובע בגיל הפרישה - 17% מהשכר הממוצע). החוק נוגע גם למי שפוטר מעבודתו.

כמו כן הוחלו הקלות על זכאים לקצבה היוצאים לחו"ל שהגיעו לגיל פרישה (או בני זוגם), ולפיהן יציאה לחו"ל עד 3 פעמים בשנה ולא יותר מ-72 יום לא תשלול גמלה. יציאה לחו"ל פעם רביעית או חריגה ממסגרת 72 הימים תביא לשלילת הזכאות לכל תקופות ההיעדרות מהארץ, באותה שנה קלנדרית. לפני שינוי החקיקה יציאה שנייה או יותר לחו"ל בשנה קלנדרית שללה זכאות.

בנוסף, ביולי 2008 התקבל תיקון בחוק לפיו הורה יחיד יקבל גמלה להבטחת הכנסה, על אף לימודיו במוסד על תיכוני או בקורס מעל 12 חודשים. מטרת התיקון בחוק לסייע להורה יחיד לרכוש השכלה הולמת, כדי להשתלב במעגל העבודה ולשפר את עבודתו, כך שישתכר שכן גבוה יותר וייצא ממעגל מחוסרי העבודה. הזכאות לגמלה תינתן אם התקיימו במבקש הגמלה כל התנאים האלה: הורה יחיד, הזכאי לגמלה על פי עילה; הגמלה להבטחת הכנסה שולמה בעבר 16 מתוך 20 החודשים שקדמו לחודש תחילת הלימודים במוסד; תוכנית הלימודים אינה מקנה תואר שני או שלישי; תשלום הגמלה לתקופת הלימודים לא יעלה על 36 חודשים; למחוסר עבודה - לימודים המתקיימים בשעות הערב.

ב-2009 התקבלו כמה תיקונים לחוק הבטחת הכנסה שתחולתם במאוס 2010. בין התיקונים שהתקבלו: שיעורי הניכוי (דיסריגרד מעבודה ושיעור ניכוי הנוסף מהכנסה) של מקבלי הבטחת הכנסה בעלי יכולת תעסוקה מופחתת (למשל, מקבלי גמלה בעילת העסקה במפעל מוגן) יתוקנו לרמתם לפני הקיצוצים שהונהגו ב-2003; המשגיח על עציר במעצר בית (ילדו או בן זוגו של העציר) פטור ממבחן תעסוקה כתנאי לתשלום הגמלה; עציר במעצר בית הזכאי לגמלה ואינו יכול להשתלב בעבודה פטור ממבחן תעסוקה כתנאי לתשלום הגמלה; עציר ששהה 6 חודשים רצופים במעצר יהיה זכאי לגמלה להבטחת הכנסה בחודשיים הראשונים לשחרורו. בנוסף התקבל תיקון המסדיר את זכאותם של ילדי אסירים שההורה השני שלהם אינו תושב לגמלה להבטחת הכנסה.

ג. ההתפתחות במספר מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה

את התקופה יוני 2003-דצמבר 2008 מציינת מגמה של ירידה רצופה במספר המקבלים גמלה להבטחת הכנסה. תחילתה של מגמה זו ביישום החקיקה המחמירה ביוני 2003 - אז נשללה הגמלה מכ-5,000 משפחות והורחבה החובה לעמוד במבחן תעסוקה כתנאי זכאות לגמלה לאוכלוסיות נוספות - והמשכה נבע מההשפעה המתמשכת של הקטנת ההכנסה המרבית המזכה בגמלה להבטחת הכנסה ומהשיפור במצב התעסוקה במשך בשנים 2004-2007 ומחצית 2008. הפעלתם של מרכזי התעסוקה במסגרת תוכנית מהל"ב באוגוסט 2005 ואורות לתעסוקה באוגוסט 2007 האיצה את המגמה. בשנת 2009 חל מפנה; מספר המשפחות המקבלות גמלה עלה בתחילת השנה והתייצב על רמה גבוהה יותר במחצית השנייה של השנה. זוהי כנראה השפעתו של המצב במשק באותה שנה.

יישום החקיקה של חוק ההסדרים 2003 הוביל לירידה במספר המקבלים, משיא של כ-159 אלף (בממוצע לחודש) בראשית 2003 ל-145.3 אלף במחצית הראשונה של 2004. הימשכות השפעת החקיקה במשולב עם השיפור במצב התעסוקה במשך הביאו לירידה נוספת במספר המקבלים - אם כי מתונה יותר - עד כ-142 אלף ברבע השני של 2005. הפעלת תוכנית מהל"ב (באוגוסט 2005) חיזקה את מגמת הירידה, ומספר המקבלים ירד לכדי 130.3 אלף משפחות בממוצע לחודש בשנת 2006 והוסיף לרדת ל-111.8 אלף ב-2008 (לוח 1). בשנת 2009 נותר מספר המשפחות הממוצע לחודש כשהיה בשנת 2008. למרות העלייה במספר המשפחות הזכאיות לגמלה ב-2009, מ-109.7 אלף בתחילת השנה ל-112.9 במאי, מספרן בסוף השנה היה נמוך ממספרן בתחילת 2008 (112,057 לעומת 113,852 בהתאמה). לפיכך הממוצע לחודש במהלך שנת 2008 ו-2009 דומים.

בנוסף בשנת 2009, לצד הירידה המתמשכת אך מתמתנת במספר משפחות העולים (לפי תובע הגמלה), אנו עדים לראשונה מאז 2004 לעלייה במספר המשפחות הותיקות (לפי תובע הגמלה) המקבלות גמלה. לוח 1 ותרשים 1 ממחישים בבירור התפתחות זו.

מבט ממוקד על התקופה שבמהלכה פעלה תוכנית מהל"ב/אורות לתעסוקה (לוח 2) מראה שכ-139.3⁵ אלף משפחות קיבלו גמלה ערב הפעלת תוכנית מהל"ב (יולי 2005): כ-14.9 אלף התגוררו באזורי הניסוי וקיבלו גמלה בעילות של "מחוסר תעסוקה" ו"שכר נמוך", ולפיכך חויבו בהשתתפות בתוכנית והופנו למרכזי התעסוקה מאוגוסט 2005, וכ-124.4 אלף משפחות נמנו עם מקבלי הגמלה בשאר הארץ. לוח 2 מראה את ההתפתחות בחודשים יולי ודצמבר בשנים 2005 עד 2009.

5 נתוני יולי 2005 שונים במעט מאלה שפורסמו בסקירה של 2005, כדי לשקף שיעורי שינוי עדכניים יותר (נתונים אלה מופיעים גם בדוחות המעקב אחר יישום התוכנית שפרסם הביטוח הלאומי).

לוח 1

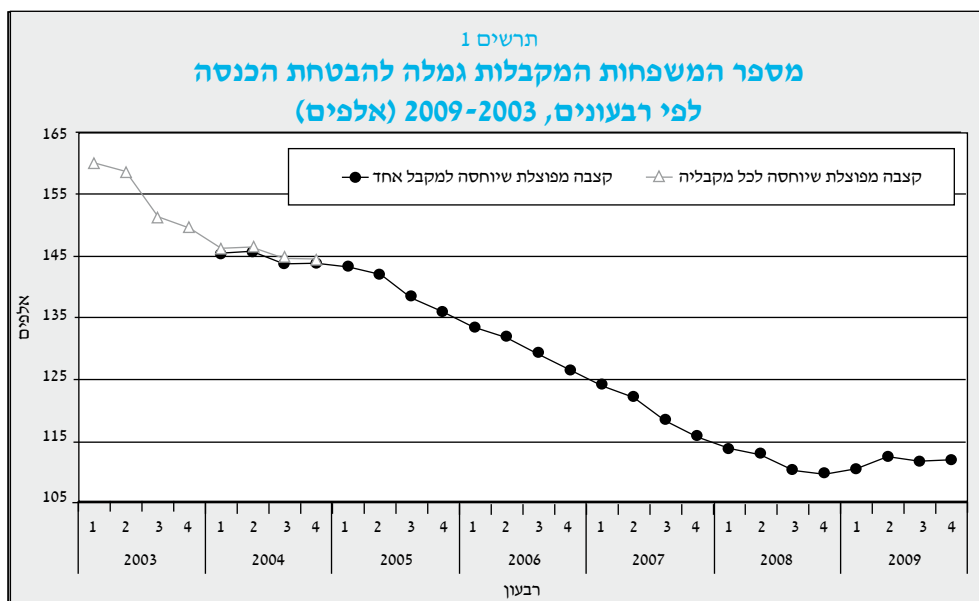
מספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה לפי ותק בארץ*, 2009-2000

עולים		ותיקים		סך הכול		שנה
שיעור השניוני	מספר מוחלט	שיעור השניוני	מספר מוחלט	שיעור השניוני	מספר מוחלט	
8.5	47,889	14.9	80,476	12.4	128,364	2000
5.6	50,576	13.4	91,264	10.5	141,840	2001
9.9	55,600	5.2	96,000	6.9	151,600	2002
-0.7	55,225	4.1	99,953	2.4	155,178	2003
--	57,317	--	101,211	--	158,528	1-5/2003
--	53,704	--	97,549	--	151,254	6-12/2003
-8.1	50,720	-5.1	94,830	-6.9	145,550	2004
--	50,522	--	94,139	--	144,661	**2004
--	51,241	--	94,071	--	145,312	1-7/2004
--	49,515	--	94,234	--	143,749	8-12/2004
-7.2	46,903	-1.2	93,037	-3.3	139,940	2005
-6.3	48,019	0.2	94,302	-2.1	142,321	***1-7/2005
-8.4	45,339	-3.1	91,267	-5.0	136,606	***8-12/2005
-10.0	42,193	-5.3	88,144	-6.9	130,337	2006
-10.9	43,296	-5.9	89,084	-7.5	132,380	***1-7/2006
-11.5	40,648	-5.1	86,829	-7.2	127,477	***8-12/2006
-10.6	37,730	-6.4	82,488	-7.8	120,218	2007
-10.3	38,817	-5.8	83,931	-7.3	122,748	***1-7/2007
-10.9	36,208	-7.3	80,469	-8.5	116,677	***8-12/2007
-10.4	33,798	-5.4	78,011	-7.0	111,808	2008
-10.8	34,619	-6.5	78,454	-7.9	113,073	***1-7/2008
-9.8	32,647	-3.8	77,390	-5.7	110,037	***8-12/2008
-4.4	32,304	1.9	79,461	-0.04	111,765	2009

* ותק בארץ נקבע על-פי ותק תובע הגמלה.

** בחישוב נתון זה ובנתונים הבאים אחריו בסדרה, קצבה שפוצלה בין כמה מקבלים נזקפה למקבל אחד בלבד. בחישוב הנתונים הקודמים בסדרה, כל מקבלי הגמלה המפוצלת נמנו עם כלל מספר המקבלים. שני הנתונים ל-2004 מורים על ההבדל שבין שוני הסדרות.

*** בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה הקודמת.

בשנה וחצי הראשונות חלה ירידה מרשימה של 50.9% (התוכנית החלה עם 14.9 אלף משפחות ובדצמבר 2006 היו בה 7.6 אלפים). בתקופה ינואר-יולי 2007 נצפתה התייצבות במספר המשפחות המקבלות גמלה במסגרת התוכנית ובאוקטובר חלה ירידה עקב יציאת בני 45-50 אשר בחרו שלא להשתתף בתוכנית ובני 50 ויותר שהופנו לשירות התעסוקה. בינואר 2008 חלה עלייה של 3.0% בעקבות הרחבת אזורי הניסוי בדצמבר 2007; במאוס 2008 חלה ירידה ניכרת בשיעור של 12.2% בשל מעבר של בני 45+ לשירות התעסוקה (אלו בני 45-50 שהשתתפו בחודשיים הראשונים בתוכנית לפני המעבר לשירות התעסוקה), ומאז ועד סוף 2008 הירידה הצטברה לכדי 13%; ובמהלך 2009 לא היו שינויים נוספים בתוכנית ומספר המשפחות ירד בשיעור של 12.4%, מ-4.7 אלף משפחות בתחילת השנה ל-4.1 אלף משפחות בסופה.

בעילות בנות השוואה בשאר הארץ עלה מספר המשפחות המקבלות גמלה מינואר 2009 עד דצמבר 2009 בשיעור של 3.8%. יש לזכור כי בני 45-50 המתגוררים באזורי הפעלת התוכנית ובחרו לא להשתתף בה, ובני 50 ויותר הגרים באזורי התוכנית ובשאר הארץ, נכללים בעילות אלה. לשם השוואה בדקנו את שיעורי השינוי באוכלוסייה שטרם מלאו לה 45 ומקבלת גמלה בעילות המקבילות. בעוד שבאזורי התוכנית חלה ירידה של 13.3% בין ינואר לדצמבר 2009 במספר המקבלים, הרי שבשאר הארץ היתה עלייה של 2% במספרם.

מספרן של המשפחות המקבלות גמלה בגין עילות אחרות ירד בשיעור של 2.9% במהלך 2009. בסך הכול מספר המשפחות המקבלות גמלה בשנת 2009 עלה בשיעור של 2.1% (מ-109,720 בינואר 2009 ל-112,057 בדצמבר 2009), למרות הירידה במספר המשפחות המשתתפות בתוכנית אורות לתעסוקה.

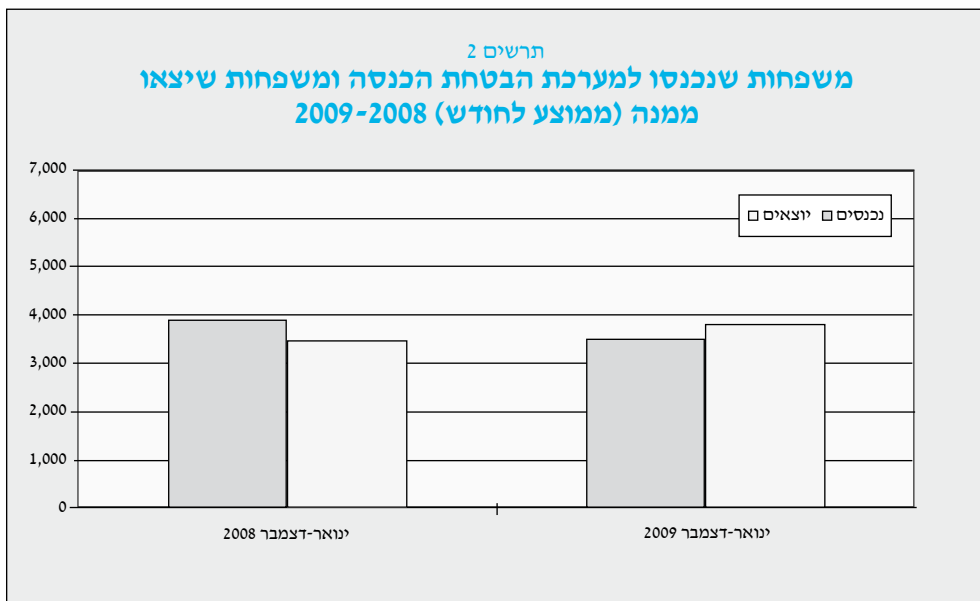
לוח 2

משפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה* – תוכנית מהל"ב ושאר המקבלים,
יולי 2005 - דצמבר 2009

תוכנית מהל"ב / אורות לתעסוקה	מחוץ לתוכנית מהל"ב / אורות לתעסוקה			סך הכול	מועד
	עילות אחרות	עילות "מחוסר תעסוקה" ו"שכר נמוך"	סך הכול		
					2005
14,877	23,651	100,743	124,394	139,271	יולי
11,309	22,044	100,871	122,915	134,224	דצמבר
					2006
8,600	21,464	100,306	121,770	130,370	יולי
7,573	21,037	96,949	117,986	125,559	דצמבר
					2007
7,481	19,798	92,639	112,437	119,918	יולי
5,938	18,889	90,142	109,031	114,969	דצמבר
					2008
5,076	17,775	87,944	105,719	110,795	יולי
4,749	16,884	87,939	104,823	109,572	דצמבר
					2009
4,393	16,501	90,828	107,329	111,722	יולי
4,124	16,062	91,871	107,933	112,057	דצמבר

* משפחה נמנית עם המשתתפים בתוכנית מהל"ב/אורות לתעסוקה אם לפחות אחד מבני הזוג חייב בהשתתפות בתוכנית.

ניתוח זרמי הכניסה למערכת והיציאה ממנה בשנים 2008-2009 כמתואר בתרשים 2, מלמד כי בשנת 2009 עלה מספר הנכנסים וירד מספר היוצאים בממוצע בחודש בהשוואה ל-2008. כלומר, היתה האטה ביציאה ממערכת הבטחת הכנסה בד בבד עם הגברת הכניסה למערכת. למעשה מספר הנכנסים בממוצע לחודש ב-2009 דומה למספר היוצאים ב-2008 ולחילופין מספר הנכנסים ב-2009 דומה למספר היוצאים ב-2008. שינויים אלה מסבירים את העלייה במספר המקבלים במהלך 2009 וכן את היציבות במספר המקבלים בממוצע לחודש ב-2009 לעומת 2008 (11.8 אלף).

* "נכנסים למערכת" הוגדרו כמי שנכנסו לראשונה או לאחר הפסקה של לפחות חודשיים מכניסתם הקודמת. מי שלא קבלו גמלה לפרק זמן של לפחות חודשיים הוגדרו כ"יצאו מהמערכת".

ד. מאפיינים של מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה

1. הרכב משפחה וותק בארץ

הירידה שהסתמנה במספר המקבלים גמלה מאמצע 2003, מועד השינוי הגדול בגמלה, לוותה גם בשינוי הרכב המשפחתי של מקבלי הגמלה. ההשפעה של שינויי החקיקה הנוגעים לרמת הגמלה, למבחן ההכנסות ולמבחן התעסוקה, שבאה לידי ביטוי גם בשנים 2004-2007, לא היתה אחידה בהיקפה בין קבוצות האוכלוסייה השונות. מעבר להשפעת שינויי החקיקה, ייתכן כי לא כל הפרטים ניצבו בפני הזדמנויות תעסוקה רבות יותר בעקבות צמיחת המשק, והבדלים אלה עשויים גם הם להשפיע על הרכב האוכלוסייה המקבלת גמלה להבטחת הכנסה. כדי להמחיש את השינויים בהרכב האוכלוסייה מוצגים נתונים לראשית 2003 (לפני שינויי החקיקה), ל-2008 (שמגלמת הפעלה מלאה של תוכנית אורות לתעסוקה) ול-2009.⁶

הנתונים המוצגים בלוח 3 מצביעים על שתי התפתחויות עיקריות: הירידה במספר המקבלים גמלה להבטחת הכנסה התרחשה בקרב משפחות חד-הוריות וזוגות עם ילדים, ואילו מספר היחידים שקיבלו גמלה גדל בשיעור מתון עד אמצע 2005 ואחר כך החל לרדת. התפתחויות

6 לפירוט השינויים בהרכב המשפחתי של מקבלי הגמלה בתקופה שבין 2004 ל-2007 ראו סקירה שנתית של המוסד לביטוח לאומי לשנת 2008.

אלה השתקפו בשינויים בהרכב האוכלוסייה של מקבלי הגמלה: חלקן של המשפחות החד- הוריות בכלל המקבלים ירד ל-25.2% ב-2009 (בהשוואה ל-33.2% בראשית 2003) וחלקם של הזוגות עם ילדים קטן במעט - מ-24.4% ל-21.0%, בהתאמה. במקביל עלה חלקם של היחידים באופן ניכר - מ-36.5% ל-46.4%, בהתאמה וחלקם הקטן יחסית של הזוגות גדל במתינות מ-5.9 ל-7.4, בהתאמה. כלומר הנתונים מצביעים על ירידה חדה בשיעור המשפחות עם ילדים ובמספרן מ-2003 עד אמצע 2005 ועל ירידה מתונה עד 2009.

לוח 3

מקבלי גמלה להבטחת הכנסה לפי הרכב משפחה וותק בארץ, 2003, 2008-2009

אחוזים			מספרים			הרכב משפחה
עולים	ותיקים	סך הכול	עולים	ותיקים	סך הכול	
ינואר-מארס 2003						
100.0	100.0	100.0	57,812	102,194	160,006	סך הכול
35.2	37.2	36.5	20,331	38,000	58,331	יחיד
47.6	25.1	33.2	27,529	25,662	53,191	יחיד + ילדים
7.6	4.7	5.9	4,398	5,070	9,468	זוג
9.6	32.7	24.4	5,554	33,462	39,016	זוג + ילדים
ממוצע 2008						
100.0	100.0	100.0	33,798	78,011	111,808	סך הכול
49.8	43.4	45.3	16,840	33,843	50,683	יחיד
36.6	21.8	26.3	12,377	17,024	29,401	יחיד + ילדים
8.8	6.6	7.3	2,967	5,179	8,145	זוג
4.8	28.2	21.1	1,614	21,965	23,579	זוג + ילדים
ממוצע 2009						
100.0	100.0	100.0	32,304	79,461	111,765	סך הכול
51.5	44.3	46.4	16,648	35,177	51,825	יחיד
34.8	21.3	25.2	11,240	16,906	28,145	יחיד + ילדים
8.9	6.8	7.4	2,862	5,421	8,283	זוג
4.8	27.6	21.0	1,555	21,957	23,512	זוג + ילדים

2. עילות זכאות

לוח 4 מציג את התפלגות הפרטים שקיבלו גמלה בשנים 2005, 2007-2009 לפי עילת הזכאות לגמלה. בהמשך למגמות שהסתמנו מ-2003, נמשכת העלייה בחלקם של מחוסרי התעסוקה בכלל המקבלים גמלה וירידה בחלקן של האמהות לילדים קטנים ושל הבלתי ניתנים

להשמה בני 55 ויותר. הנתונים מורים שבשנת 2009 שיעור המקבלים בעילות המחייבות מבחן תעסוקה (מחוסר תעסוקה, שכר נמוך ומהל"ב) היה 79.9% מכלל המקבלים לעומת 78.8% ב-2008. כלומר כ-80% ממקבלי גמלה להבטחת הכנסה חייבים במבחן תעסוקה.

הירידה בשיעור הזכאים לגמלה בעילת מהל"ב מ-8.3% בתחילת התוכנית (אוגוסט 2005-דצמבר 2005) ל-3.2% ב-2009, למרות הרחבת התוכנית, נובעת משתי סיבות עיקריות: הצלחת התוכנית בהוצאת מקבלי גמלה להבטחת הכנסה מהמערכת, והוצאתם של בני 45+ מהתוכנית (אוקטובר 2007) והשבתם לשירות התעסוקה בעילת מחוסרי תעסוקה או שכר נמוך (מלבד בני 45-49 שבחרו להמשיך להשתתף בתוכנית). לפיכך חלק מהעלייה בשיעור מחוסרי התעסוקה מ-60.8% ב-2007 ל-65.1% ב-2009 מוסברת על-ידי תופעה זו.

3. שיעורי הגמלה

בעקבות החקיקה שהונהגה בשנים 2002-2003 בנוגע לגמלה ברמותיה השונות, השתנה באופן ניכר הרכב מקבלי הגמלה לפי שלוש רמות הגמלה. שיעור המשפחות מקבלות הגמלה בשיעור הרגיל עלה מ-36% ב-2004 ל-40% ב-2008 וב-2009. שיעור המשפחות המקבלות בשיעור מוגדל למי שטרם מלאו לו 55 ("זכאים קודמים") ירד מ-22% ב-2008 ל-8.8% ב-2009, ושיעור המקבלות בשיעור מוגדל לבני 55+ עלה מ-21% ל-28.1% בהתאמה. לפי הרכבי המשפחה המוצגים בלוח 5 אפשר לראות, כי שיעור היחידים המקבלים בשיעור רגיל עולה ושיעור המשפחות החד הוריות יורד, כצפוי מהנתונים שהוצגו בסעיפים הקודמים. חלקן של המשפחות המקבלות גמלה בשיעור מוגדל לבני 55 ויותר עלה מאז 2005 עד 2009 בכל הרכבי המשפחה אך חלקם של זוגות עם ילדים ומשפחות חד הוריות המקבלים בשיעור זה נשאר קבוע בשנתיים האחרונות, 3.9% ו-1.6% בהתאמה.

מקבלי גמלה להבטחת הכנסה – תובעים ובני זוגם, לפי עילת הזכאות,
2009-2007,2005
לוח 4

העילה	ינואר- יולי 2005		אוגוסט-דצמבר 2005		ממוצע 2007		ממוצע 2008		ממוצע 2009	
	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים
סה"כ	184,061	100.0	176,187	100.0	154,427	100.0	143,640	100.0	143,553	100.0
מחוסר תעסוקה	113,584	61.7	99,647	56.6	93,817	60.8	90,970	63.4	93,381	65.1
בהכשרה או אבחון מהליכי / אורח לתעסוקה	4,666	2.5	2,748	1.6	2,291	1.5	1,636	1.1	1,612	1.1
שכר נמוך	-	-	14,696	8.3	7,486	4.8	5,526	3.8	4,652	3.2
מתמכרים	26,647	14.5	21,956	12.5	19,268	12.5	16,723	11.6	16,583	11.6
בנייל* (בני 55+)	3,974	2.2	3,932	2.2	3,788	2.5	3,619	2.5	3,502	2.4
אם/אב	9,856	5.4	8,914	5.1	5,778	3.7	4,053	2.8	2,473	1.7
אחר	17,046	9.3	15,813	9.0	12,682	8.2	11,434	8.0	11,289	7.9
	8,281	4.5	8,472	4.8	9,318	6.0	9,570	6.7	10,067	7.0

*בלתי ניתן להשמה.

לוח 5

מקבלי גמלת הבטחת הכנסה לפי הרכב משפחה ושיעור גמלה, 2009-2005

דצמבר 2009	דצמבר 2008	דצמבר 2007	דצמבר 2006	דצמבר 2005	הרכב משפחה
26.3	25.3	24.9	25.2	23.9	יחיד המקבל שיעור רגיל
4.2	5.1	5.9	6.4	8.7	יחיד המקבל שיעור מוגדל (לבני 55 או פחות, "זכאים קודמים")
17.7	16.9	16.0	14.3	10.9	יחיד המקבל שיעור מוגדל (בני +55)
21.5	22.7	23.3	24.1	25.9	הורה יחיד (בני 55 או פחות)
6.5	6.1	5.9	5.6	4.8	זוג המקבל שיעור מוגדל (לבני +55)
12.8	12.1	11.6	11.5	10.7	זוג עם ילדים המקבל שיעור רגיל
4.3	5.1	5.9	6.7	9.2	זוג עם ילדים המקבל שיעור מוגדל (לבני 55 או פחות, "זכאים קודמים")
3.9	3.9	3.7	3.6	3.2	זוג עם ילדים המקבל שיעור מוגדל (בני +55)
2.8	2.8	2.7	2.7	2.7	אחר

4. הכנסות מעבודה

לוח 6, המציג את המשפחות שלהן הכנסה מעבודה לפי הרכב המשפחה ורמת ההכנסה, מלמד שהירידה שאפיינה את מספר המקבלים גמלה מאז 2004 לוותה בעלייה קלה בשיעור המשפחות העובדות עד שנת 2008, מ-25.5% ל-28.6%. ב-2009 ירד שיעורן ל-27.9%. עיקר העלייה התרחשה בין השנים 2006 ו-2007 (אם כי **מספר** המשפחות העובדות ירד). הנתונים על רמת השכר מראים שב-2006 חלקן של המשפחות עם שכר נמוך נותר יציב לעומת 2005 (טרם יישום תוכנית מה"ב), וב-2007-2009 הוא במגמת ירידה. ב-2009 ל-61% מהמשפחות היתה הכנסה מעבודה שאינה עולה על 2,000 ש"ח, בהשוואה ל-65.3% ב-2006. לסיכום, יחד עם הירידה בשיעור המשפחות העובדות ב-2009 ירד שיעור המשפחות המשתכרות עד 2000 ש"ח. כלומר, לפחות משפחות יש הכנסה מעבודה אך רמת השכר השתפרה מעט אך עדיין נמוכה. רק ל-8.4% מהמשפחות שכר העולה על 3,500 ש"ח לחודש.

כאמור, בהתאם לתיקון החוק, משנת 2007 מקבלי גמלה להבטחת הכנסה המשתכרים יותר מ-25% מהשכר הממוצע רשאים להחזיק ברכב שמתקיימים בו התנאים המוגדרים בחוק. בשנת 2009, 529 משפחות בממוצע לחודש שקיבלו גמלה השתכרו מעל 25% מהשכר הממוצע והיה בבעלותן רכב מתאים. בהתאם לתנאים המוגדרים בחוק, 11 משפחות שונות המשיכו במהלך השנה להיות בעלות רכב ולקבל גמלה לאחר הפיטורין. כמו כן, כ-460 משפחות החזיקו רכב בגלל צרכים רפואיים (כולל רכב לילד נכה).

לוח 6

מקבלי גמלה להבטחת הכנסה (משפחות) עם הכנסה מעבודה,
לפי הרכב המשפחה ורמת ההכנסה, 2005, 2008-2009

רמת הכנסה (ש"ח)						סך הכול		הרכב משפחה
+ 3,500	3,000-3,500	2,000-3,000	1,500-2,000	1,000-1,500	1-1,000	שיעור מכלל המשפחות	מספרים מוחלטים	
ינואר-יולי 2005								
7.5	7.8	19.2	21.1	21.9	22.5	26.2	37,240	סה"כ
0.0	0.1	8.0	19.0	28.0	44.9	15.2	9,261	יחיד
10.5	9.5	22.7	21.8	20.0	15.5	43.7	17,313	יחיד+ ילדים
1.2	3.2	14.2	15.8	35.3	30.3	25.1	2,327	זוג
11.2	14.2	25.6	23.4	15.6	10.1	25.7	8,340	זוג+ ילדים
ממוצע 2008								
8.2	5.6	23.7	22.0	21.7	18.9	28.6	31,993	סה"כ
0.0	0.0	12.4	20.2	32.0	35.3	18.5	9,383	יחיד
13.1	8.1	29.6	21.4	15.7	12.1	45.9	13,505	יחיד+ ילדים
3.1	3.7	15.3	20.1	36.3	21.4	26.8	2,182	זוג
11.5	8.6	30.0	26.1	14.7	9.1	29.4	6,923	זוג+ ילדים
ממוצע 2009								
8.3	5.6	25.2	21.6	22.0	17.4	24.6	31,128	סה"כ
0.1	0.1	14.4	20.4	33.3	31.7	18.3	9,499	יחיד
13.6	8.5	31.1	20.2	15.3	11.2	44.1	12,411	יחיד+ ילדים
3.4	4.4	17.5	22.7	34.1	17.8	12.1	2,149	זוג
11.4	8.3	31.5	25.3	14.7	8.8	19.7	7,025	זוג+ ילדים

1. נשים המקבלות דמי מזונות

חוק המזונות מבטיח תשלום לנשים גרושות, נפרדות, ידועות בציבור או נשים שנישאו שנית, שבית הדין פסק להן מזונות, אך החייב בדמי המזונות אינו ממלא את חובתו כלפיהן. סכום התשלום הוא הסכום שנקבע בפסק הדין או הסכום שנקבע בתקנות חוק המזונות - הנמוך מבין השניים: כאשר דמי המזונות שנפסקו גבוהים מהתשלום המתחייב מן התקנות, ישולם הסכום שנקבע בתקנות ובכפוף למבחן הכנסות. שיעור דמי המזונות שנקבע בתקנות שווה לשיעור הגמלה להבטחת הכנסה למשפחות חד-הוריות. המוסד לביטוח לאומי אחראי גם לגביית דמי המזונות שנפסקו בפסק הדין באמצעות הליכי הוצאה לפועל הננקטים כנגד החייב. לפיכך זכאית לתשלום מזונות מן הביטוח הלאומי רק אשה שאינה נוקטת בעצמה הליכים לביצוע פסק הדין, או שהפסיקה הליכים כאלה לפני שהגישה בקשה למוסד. כאשר

המוסד גובה מן החייב סכום הגבוה מן הסכום ששולם לאשה, היא זכאית לקבל את ההפרש.

התיקונים שהונהגו במבחן ההכנסות בחוק הבטחת הכנסה השפיעו גם על אוכלוסייה זו, ובשנים 2005-2009 נמשכה הירידה במספר הנשים שקיבלו דמי מזונות מהמוסד לביטוח לאומי - בשיעור של כ-4% בכל שנה עד 2008. בשנה אחרונה הירידה היתה מתונה יותר, של 2.6%. ב-2009 שולמו דמי מזונות לכ-20.3 אלף נשים במוצע לחודש. נוסף על כך, כפי שיצוין בהמשך, הוסיף להצטמצם מספרן של הנשים שקיבלו גם דמי מזונות וגם גמלה להבטחת הכנסה.

המאפיינים הדמוגרפיים של הנשים שקיבלו דמי מזונות ב-2009 היו דומים למאפיינים בשנים הקודמות: כ-71% מהן היו גרושות, כ-14% חיו בנפרד מבן זוגן אף שעדיין היו נשואות לו, 8% נישאו שנית, והיתר, כ-6%, היו ידועות בציבור. רוב הנשים שקיבלו דמי מזונות (כ-80%) היו אמהות לילד אחד או לשניים (לעומת 63% מכלל המשפחות עם ילדים באוכלוסייה), וכ-8% בלבד היו אמהות לארבעה ילדים ויותר (לעומת 17% מכלל המשפחות עם ילדים באוכלוסייה).

שיעור הנשים שקיבלו דמי מזונות לפי פסקי דין ומאפייני התעסוקה שלהן הושפעו ב-2003 מתיקוני החקיקה, אך נותרו ללא שינוי בשנים 2004-2009. 72% מהנשים קיבלו מזונות לפי פסקי דין והשאר לפי התקנות: 6% קיבלו את מלוא השיעור הנקוב בתקנות וכ-22% קיבלו תשלום מופחת בגין הכנסות מעבודה. הסכום הממוצע ששולם לנשים היה כ-20% מהשכר הממוצע במשק (כ-1,616 ש"ח לחודש), אך יש פער גדול בין הסכום שקיבלו נשים לפי פסק דין לבין הסכום ששולם לפי התקנות (לוח 9). ב-2009 היה הסכום הממוצע ששולם לפי פסקי דין 20% בלבד מהשכר הממוצע, ואילו לפי התקנות - 36% למי שקיבלה את מלוא השיעור וכ-19% למי שקיבלה שיעור מופחת. ההבדל הגדול בין הסכומים (לפי פסקי דין ולפי התקנות) בולט אף יותר, כאשר התשלום הממוצע ששולם בפועל מחושב כאחוז מן התשלום הממוצע שהיה מתקבל אילו כל הנשים היו מקבלות את מלוא השיעור המגיע להן לפי התקנות. לפי חישוב זה, הנשים מקבלות **בפועל** רק כמחצית מהסכום שהיו מקבלות **אילו** היו משלמים לכולן לפי התקנות.

ב-2009 כ-46% מקרב המקבלות דמי מזונות עבדו (לעומת 49% בכלל הנשים באוכלוסייה), אך מצבן הכלכלי של אלה לא היה שפיר. הסכום שנפסק לרובן בבית הדין היה נמוך עד כי לא היה צורך לערוך מבחן הכנסות. סכום דמי המזונות הממוצע שקיבלו נשים עובדות הגיע ל-16% בקירוב מהשכר הממוצע במשק. בתוספת ההכנסות שהיו להן מעבודה, הגיעה הכנסתן הכוללת לפחות ממחצית השכר הממוצע במשק - שיעור הגבוה ב-30% בלבד מגובה דמי מזונות של נשים שקיבלו את מלוא התשלום לפי התקנות.

לוח 8

נשים שקיבלו דמי מזונות לפי מצב משפחתי (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2009-2000

שנה	מצב משפחתי			סך הכול		
	אחר	נשואה שנית	גרושה	נשואה לחייב	מספרים מוחלטים	
2000	3.1	6.6	65.3	24.9	100.0	24,709
2001	3.5	6.2	66.5	23.8	100.0	26,294
2002	3.4	6.0	68.1	22.5	100.0	27,956
2003	4.0	6.4	71.2	18.4	100.0	25,789
2004	4.4	7.0	72.1	16.5	100.0	24,596
2005	5.0	7.5	72.8	14.8	100.0	23,603
2006	5.5	7.8	72.3	14.4	100.0	22,712
2007	5.9	8.2	72.1	13.8	100.0	21,771
2008	6.2	8.4	71.4	14.0	100.0	20,784
2009	6.1	8.3	71.7	13.9	100.0	20,253

לוח 9

נשים שקיבלו דמי מזונות לפי סוג התשלום (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2009-2000

שנה	סוג התשלום (אחוזים)		סך הכול		
	לפי פסקי דין	לפי תקנות		מספרים מוחלטים	
		בהפחתה	מלא		אחוזים
2000	80.8	15.5	3.7	100.0	24,709
2001	84.1	13.2	2.6	100.0	26,294
2002	80.4	16.2	3.4	100.0	27,956
2003	71.1	22.7	6.2	100.0	25,789
2004	71.5	22.3	6.2	100.0	24,596
2005	70.5	23.1	6.4	100.0	23,603
2006	71.6	22.3	6.1	100.0	22,712
2007	71.0	22.7	6.3	100.0	21,771
2008	70.3	23.5	6.2	100.0	20,784
2009	72.3	22.0	5.7	100.0	20,253

לוח 10

**תשלום ממוצע של דמי מזונות כאחוז מהשכר הממוצע במשק,
לפי סוג התשלום ועבודה, 2000-2009**

עבודה		סוג התשלום			סך הכול	שנה
לא עובדות	עובדות	לפי פסקי דין	לפי התקנות			
			מופחת	מלא		
20.5	17.3	18.4	17.6	41.3	19.1	2000
20.7	17.9	18.9	18.9	44.0	19.5	2001
22.3	18.5	19.7	19.9	44.3	20.6	2002
21.7	14.6	18.0	16.3	37.6	18.8	2003
22.0	15.0	18.2	16.7	37.1	19.0	2004
22.5	15.5	18.4	17.4	36.4	19.3	2005
22.1	15.2	18.1	17.2	35.8	19.0	2006
22.6	15.2	18.3	17.2	35.0	19.1	2007
22.9	15.3	18.3	17.6	34.6	19.3	2008
23.8	16.2	18.3	18.6	36.2	20.3	2009

מנתונים אלה עולה, שחוק המזונות כשלעצמו אינו מבטיח לכל הנשים הנזקקות לו את הכנסת המינימום. לפיכך נשים שבית דין פסק להן דמי מזונות נמוכים ושאינן להן כל הכנסה אחרת או שהכנסתן ממקורות אחרים נמוכה מאוד, זכאיות להשלמת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי מכוח חוק הבטחת הכנסה, כל עוד מתקיימים בהן כל תנאי הזכאות האחרים להשלמת הכנסה מכוח חוק זה. ואכן, ב-2009 כ-4,500 נשים בממוצע שקיבלו דמי מזונות מדי חודש קיבלו גם השלמת הכנסה מכוח חוק הבטחת הכנסה לעומת 12,200 ב-2002. ב-2002 הן היו כ-44% מכלל הנשים שקיבלו דמי מזונות, אך שיעור זה ירד לכ-22% ב-2009. כלומר, תיקוני החקיקה צמצמו גם את הזכאות של נשים המקבלות דמי מזונות להשלמת הכנסה מכוח חוק הבטחת הכנסה.